

UCHWAŁA

Dnia 20 stycznia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Gminy R.
przy uczestnictwie S. [...] Spółki Akcyjnej w B.
o zezwolenie na złożenie do depozytu sądowego,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu niejawnym
w dniu 20 stycznia 2022 r.,
zagadnienia prawnego
przedstawionego przez Sąd Okręgowy w G.
postanowieniem z dnia 14 stycznia 2021 r., sygn. akt III Cz [...],

"Czy dopuszczalna jest droga sądowa w sprawie z wniosku gminy o zezwolenie na złożenie do depozytu sądowego należności podatkowej stanowiącej jej dochód, a podlegającej zwrotowi na rzecz następcy prawnego podatnika, gdy podstawą wniosku są twierdzenia o wątpliwościach organu podatkowego co do wykazania następstwa prawnego przez podmiot, na rzecz którego zwrot miałby nastąpić?"

podjął uchwałę:

W sprawie z wniosku gminy o złożenie do depozytu sądowego należności podatkowej podlegającej zwrotowi, wskazującego na wątpliwości co do następstwa prawnego podmiotu, na którego rzecz ma nastąpić zwrot, drogą sądową jest dopuszczalne.

UZASADNIENIE

Wnioskodawca Gmina R. wystąpiła z wnioskiem o zezwolenie na złożenie do depozytu sądowego kwoty 23 404 820,63 zł oraz zastrzeżenie jako warunków wydania tego depozytu przedstawienia wyroku sądu powszechnego, z którego sentencji lub uzasadnienia będzie wynikało następstwo prawne S. S.A. w B. po K. S.A. w K. w zakresie uprawnienia do otrzymania nadpłaty podatku od nieruchomości zapłaconego przez tę K. za lata 2004-2008, względnie prawomocnego wyroku sądu powszechnego stwierdzającego w sentencji lub uzasadnieniu, że zasądzona należność stanowi nadpłatę podatku od nieruchomości zapłaconego za lata 2006 – 2008 przez K. S.A. w K..

W uzasadnieniu wskazał, że należność, której dotyczy wniosek, stanowi podatek wyegzekwowany od K. S.A. w K. na podstawie decyzji Prezydenta Miasta R., które zostały uchylone prawomocnymi wyrokami Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego z uwagi na przedawnienie zobowiązań podatkowych. W związku z dokonany podziałem K. S.A. w K. istnieją wątpliwości co do podmiotu przejmującego nieruchomości, których dotyczył wymierzony podatek oraz podmiotu uprawnionego do żądania jego zwrotu. Wnioskodawca wystąpił do Sądu Okręgowego w K. z pozwem o ustalenie – na podstawie art. 189¹ k.p.c.-nieistnienia prawa pozwanej S. S.A. w B. do majątku K. S.A. w K.; ustalenie to pozwoli stwierdzić, czy uczestniczka postępowania (pозwana Spółka) jest uprawniona do odbioru nadpłaconego podatku.

Sąd Rejonowy w B., na skutek skargi uczestniczki postępowania na orzeczenie referendarza sądowego uwzględniającego wniosek, postanowieniem z dnia 7 kwietnia 2020 r. odrzucił wniosek. Uznał, że kwestia zwrotu nadpłaconego podatku stanowi element stosunku prawno – podatkowego i jest rozstrzygana na gruncie ordynacji podatkowej. W takim przypadku droga sądowa jest niedopuszczalna a ewentualny brak działania organu podatkowego może być przedmiotem skargi na jego bezczynność w postępowaniu administracyjnym.

W zażaleniu na to postanowienie wnioskodawca wniósł o jego uchylenie, zarzucając, że o tym, czy sprawa ma charakter sprawy cywilnej decydują

okoliczności faktyczne przytoczone przez wnioskodawcę i wskazane przez niego przepisy prawa cywilnego mające uzasadniać udzielenie oczekiwanej ochrony prawnej. Podniósł również, że w postępowaniu depozytowym sąd nie bada, czy złożenie do depozytu jest uzasadnione pod względem materialnoprawnym, zaś stwierdzenie bezczynności organu nie rozwiązuje problemu podstaw czynności podejmowanych w wykonaniu obowiązku zwrotu podatku.

Sąd Okręgowy w K., przystępując do rozpoznania zażalenia wnioskodawcy, powziął wątpliwości, którym dał wyraz w zagadnieniu prawnym przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 1 k.p.c., kodeks postępowania cywilnego normuje postępowanie sądowe w sprawach ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz w innych sprawach, do których przepisy tego kodeksu stosuje się z mocy ustaw szczególnych. Sprawy te są sprawami cywilnymi, rozpoznawanymi przez sądy powszechne oraz Sąd Najwyższy, chyba że przepisy szczególne przekazują je do właściwości sądów szczególnych lub innych organów (art. 2 § 1 i 3 k.p.c.).

Zgodnie z art. 467 k.c., poza wypadkami przewidzianymi w innych przepisach dłużnik może złożyć przedmiot świadczenia do depozytu sądowego m. in. wtedy, gdy wskutek okoliczności, za które nie ponosi odpowiedzialności, nie wie, kto jest wierzycielem albo nie zna miejsca zamieszkania lub siedziby wierzyciela, a także w razie powstania sporu co do tego, kto jest wierzycielem. Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego pełni rolę zastępczego spełnienia przez dłużnika ciążącego na nim obowiązku świadczenia (art. 470 k.p.c.). W postępowaniu o złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego sąd nie bada prawdziwości twierdzeń wnioskodawcy; ogranicza się wyłącznie do oceny, czy w świetle okoliczności przytoczonych we wniosku złożenie świadczenia do depozytu sądowego jest prawnie uzasadnione (art. 693¹ k.p.c.).

W sprawie, na kanwie której powstało przedstawione zagadnienie prawne, wnioskodawca wskazał, że żądanie zezwolenia na złożenie do depozytu sądowego

dotyczy nadpłaty podatku, podlegającemu zwrotowi podatnikowi w związku z uchYLENIEM decyzji, na podstawie których wyegzekwowano tę należność, w sytuacji, w której zachodzą wątpliwości co do następstwa prawnego podmiotu, na rzecz którego zwrot miałby nastąpić. Źródłem wątpliwości Sądu Okręgowego w zakresie dopuszczalności drogi sądowej w sprawie zainicjowanej tym wnioskiem jest publicznoprawny charakter zobowiązania, przy wykonywaniu którego ma nastąpić złożenie przedmiotu do depozytu sądowego oraz brak wyraźnego wskazania możliwości skorzystania z tej ścieżki ochrony prawnej w Ordynacji podatkowej. Przedmiotem świadczenia ma być bowiem wierzytelność o charakterze publicznoprawnym określona w art. 77 § 1 pkt 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (jedn. tekst: Dz. U. z 2020 r., poz. 1325 ze zm.), której zwrot następuje w trybie postępowania administracyjnego przewidzianego w art. 72-80 tej regulacji.

W orzecznictwie istotnie dominuje pogląd o publicznoprawnym charakterze należności z tytułu nadpłaty zobowiązania podatkowego (zob. m.in. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 lipca 2010 r., SK 21/08, OTK-A 2010, Nr 6, poz. 62; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2003 r., III CZP, OSNC 2005, nr 1, poz. 5; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 13 kwietnia 2005 r., IV CK 653/04, nie publ. i z dnia 16 maja 2019 r., III CSK 40/17, OSNC 2020, nr 3, poz. 30; Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 23 października 2019 r., II FSK 1580/19, nie publ.). Wyrażane jest jednak również zapatrywanie dopuszczające w wyjątkowych wypadkach stosowanie do tego rodzaju należności przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu (art. 410 i nast. k.c.), pod warunkiem braku unormowania konkretnej materii w przepisach prawa publicznego i stwierdzenia przekonujących przesłanek aksjologicznych, z uwzględnieniem specyfiki należności publicznoprawnych uzasadniających uzupełnienie stwierdzonej luki przepisami kodeksu cywilnego o bezpodstawnym wzbogaceniu (zob. uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 21 maja 1984 r., III UZP 20/84, OSNP 1985, nr 1, poz. 3 i z dnia 16 maja 2007 r., III CZP 35/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 72, z dnia 6 czerwca 2012 r., III CZP 24/12, OSNC 2013, nr 1, poz. 5 wyrok Sądu Najwyższego: z dnia 10 marca 2004 r., IV CK 113/03, nie publ. oraz wyroki Naczelnego Sądu

Administracyjnego: z dnia 27 października 2011 r., I FSK 1680/10, nie publ. i z dnia 3 czerwca 2014 r., II FSK 1106/13 nie publ.).

Nie podejmując próby oceny trafności przytoczonych zapatrywań, zbędnej dla rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia prawnego, należy zauważyć, że – w świetle ugruntowanego stanowiska Sądu Najwyższego – ocena charakteru sprawy w płaszczyźnie art. 1 k.p.c. jest dokonywana z uwzględnieniem roszczenia w ujęciu procesowym, a nie materialnoprawnym. Zależy ona od przedmiotu sprawy, a więc przedstawionego pod osąd roszczenia oraz przytoczonego przez powoda (wnioskodawcę) stanu faktycznego, na którym zostało oparte to roszczenie. O dopuszczalności drogi sądowej nie decyduje obiektywne istnienie prawa podmiotowego, lecz twierdzenie strony o jego istnieniu. Jeżeli więc powód (wnioskodawca) twierdzi, że między nim a pozwanym (uczestnikiem postępowania) istnieje stosunek cywilnoprawny, z którego wywodzi swoje żądanie, to sąd ma obowiązek dokonać merytorycznej oceny tego żądania nawet wtedy, gdy jego nieuwzględnienie jawi się jako oczywiste (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 22 kwietnia 1998 r., I CKN 1000/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 6; z dnia 10 marca 1999 r., II CKN 340/98, OSNC 1999, nr 9, poz. 161 i z dnia 11 września 2014 r., III CZ 46/14, OSNC 2015, nr 7-8, poz. 92 oraz wyrok Sądu Najwyższego: z dnia 13 maja 2013 r. III CSK 244/15, OSNC-ZD 2018, z. 1, poz. 13).

Sąd Okręgowy trafnie zauważył, że przepisy Ordynacji podatkowej nie regulują sytuacji, w której zachodzi wątpliwość lub spór co do następcy prawnego podmiotu uprawnionego do odbioru nadpłaconego podatku. W takiej sytuacji wszczęcie postępowania o zezwolenie na złożenie należności podlegającej zwrotowi do depozytu sądowego należy uznać za dopuszczalne, tym bardziej, że – ze wskazanych wyżej przyczyn – nie jest wyłączona droga sądowa do dochodzenia od wnioskodawcy zwrotu nadpłaconego podatku przez potencjalnego następcę prawnego podatnika, jak również w toczącej się już przeciwko uczestniczące postępowania sprawie o ustalenie nieistnienia nadpłaty.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

